

Вера Матэічук (у першым замусце Маслоўская, у другім — Карчэўская, псеўданім — Мурашка, 24.03.1896, горад Супрасль, сёння Падляшскае ваяводства, Польшча — 23.01.1981, Супрасль), дзятка беларускага нацыянальнага вызваленчага руху, адна з пачынальніц беларускага жаночага руху.

Вера Матэічук нарадзілася ў беднай шматдзетнай — 12 чалавек — сялянскай сям’і. Дзятцінства правяла ў вёсцы Агароднічкі пад Супраслем. Пачатковую адукацыю атрымала ў Агароднічках і Супраслі, аднак далейшаму навучанню перашкодзіла кепскае матэрыяльнае становішча сям’і — і Вера Матэічук вымушана была кінуць вучобу і пайсці зарабляць. Напачатку працавала на тэкстыльнай фабрыцы Цытрона ў Беластоку, адкуль праз некаторы час была звольнена за арганізацыю страйка.

Я чытала кніжкі, якія толькі трапляліся пад руку, што найбольш мяне займала — жыццё і змаганне вялікіх і гераічных людзей, якія змагаліся за правы пакрыўджанага беднага Народу. Чытаючы такія кніжкі, я задумвалася і так моцна, што сядзела падоўгу ў такіх думках, пакуль хто не выводзіў мяне з задумаў. А выводзіў мяне найчасцей мой родны бацька, які казаў, што з кніжак я хлеб есці не буду... О, як мне балела тады душа...

Па звальненні Матэічук працавала пакаёўкай у Супраслі, паралельна — завочна вучылася ў Свіслацкай настаўніцкай семінарыі (сёння Свіслацкі раён Гродзенскай вобласці, Беларусь), дыплом аб сканчэнні якой атрымала ў 1914 г. Аднак працаваць па спецыяльнасці не атрымалася: выбухнула Першая сусветная вайна. У 1917 г. скончыла каротка-

тэрміновыя курсы пры Свіслацкай *беларускай* настаўніцкай семінарыі, што адчынілася падчас нямецкай акупацыі, атрымала накіраванне ў вёску Грабавец (сёння Гайнаўскі павет Падляшскага ваяводства), дзе арганізавала адну з першых беларускіх пачатковых школ.

У 1919 г. Вера Матэйчук пражывала ў занятай польскімі войскамі Вільні (Вільнюс, Літоўская Рэспубліка), дзе вучылася на Першых беларускіх настаўніцкіх курсах. Тут яна ўключылася ў актыўную палітычную барацьбу, далучыўшыся да Беларускай партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў (эсэраў), якія знаходзіліся ў апазіцыі да польскіх уладаў.

Па сканчэнні курсаў Матэйчук настаўнічала ў вёсцы Карма (сёння Уздзенскі раён Мінскай вобласці, Беларусь), працавала школьным інструктарам на Дзісенскі і Барысаўскі паветы (сёння Віцебская і Мінская вобласці). У гэты час пабралася шлюбам з афіцэрам польскага войска Уладзімірам Маслоўскім, які праз некалькі месяцаў загінуў на фронце. Увесну 1920 г. Вера Матэйчук-Маслоўская ў Мінску засноўвае Цэнтральны саюз беларусаў, які дзейнічаў да лета 1920 г. — прыходу Чырвонай арміі. Працуе інструктарам беларускага аддзела пры Камісарыяце народнай асветы БССР. Пры канцы 1920 г. вяртаецца ў Агароднічкі — урад Беларускай Народнай Рэспублікі, які знаходзіўся на выгнанні ў Каўнасе, і партыя беларускіх эсэраў даручае ёй стварыць на Беласточчыне падпольную паўстанцкую арганізацыю, якая б змагалася, як і іншыя партызанскія і падпольныя арганізацыі ў Беларусі, падзеленай палякамі і бальшавікамі, за здабыццё незалежнасці краіны і вызваленне ад польскай і савецкай акупацыі. Неўзабаве беластоцкая арганізацыя займела шырока разгалінаваную структуру, ёй таксама падпарадкавалася моцнае партызанскае злучэнне пад камандаваннем Германа Шыманюка («Скамароха»). Месцам канспіратыўных сустрэч для атрымання грошай, інструкцый, літаратуры быў літоўскі памежны гарадок Мерач, дзе знаходзіўся беларускі партызанскі штаб, куды Матэйчук неаднаразова выязджала.

У верасні 1921 г. як дэлегат ад Беласточчыны Вера Матэйчук бярэ ўдзел у Беларускай нацыянальна-палітычнай канферэнцыі ў Празе (Чэхія). Свой удзел у канферэнцыі ахарактарызавала наступным чынам:

Я не магла спакойна глядзець на тую несправядлівасць, той здзек, які я бачыла над беларускім народам. І лічыла, што не шляхам эвалюцыі, а рэвалюцыі нам трэба змагацца за свае правы!

На канферэнцыі была прынятая рэзалюцыя, якая перасцерагала беларускі народ ад непатрэбнага праліцця крыві, заклікала яго ўстрымацца ад неарганізаваных выступленняў, але «моцна аб'яднаць свае сілы да таго моманту, калі праб'е час агульнанароднага рэвалюцыйнага змагання за права кожнага народа быць гаспадаром у сваім краі». Таксама канферэнцыя пацвердзіла прынцып непадзельнасці Беларусі і не прызнала Рыжскую дамову 1921 г., якая замацавала падзел беларускіх земляў паміж Савецкай Расіяй і Польшчай.

Пастановы Пражскай канферэнцыі працягнулі ўвагу польскіх уладаў, перадусім рэпрэсіўных органаў. Увесну 1922 г. некалькі дзесяткаў падпольшчыкаў, у тым ліку і Вера Матэйтчук-Маслоўская, былі арыштаваныя і кінутыя за краты. Матэйтчук была асуджана ў маі 1923 г. на «Працэсе 45-і» — судзе над сарака пяццю ўдзельнікамі заходнебеларускага нацыянальнага руху. Матэйтчук, як адна з арганізатараў партызанскай барацьбы, абвінавачвалася ў арганізацыі падпольнай арганізацыі, удзеле ў Пражскай канферэнцыі, дачыненні да партызанскай барацьбы і інш. На судзе не адмаўляла сваёй рэвалюцыйнай дзейнасці, заявіўшы, што была

галоўным і адзіным арганізатарам руху... Праца наша была чыстая, ідэйная, ніякага шпіёнства на карысць Літвы арганізацыя не вяла, ніякіх складаў аружжа не было... Не адмаўляюся, што ў далейшым зброя магла быць патрэбнай, але мы верылі, што Польшча нас зразумее, што не стане нішчыць нашу нацыянальнасць, што не трэба будзе брацца за зброю.

Вера Матэйтчук была прысуджана да шасці гадоў пазбаўлення волі, разам з ёй былі асуджаныя яе брат і сястра — Канстанцін і Яўгенія Матэйтчукі. Пакаранне адбывала ў Беластоку і Варшаве. Падчас знаходжання ў турме актыўна супрацоўнічала з беларускім друкам — перасылала вершы ў газеты «Вольны сцяг» (Вільня), газету «Рассвет», што выдавалася ў ЗША.

У зняволенні Матэйтчук пазнаёмілася з настаўнікам Уладзімірам Карчэўскім, з якім пабралася шлюбам па вызва-

ленні з турмы ў 1927 г. Як былым палітычным вязням Карчэўскім было забаронена займацца настаўніцтвам, да гэтай працы яны вярнуліся толькі з прыходам савецкай улады ў 1939 г., настаўнічалі напачатку ў Ваўкавыскім павеце (сёння Гродзенская вобласць, Беларусь), затым — у Агароднічках, дзе арганізавалі беларускую няпоўную сярэднюю школу. У снежні 1941 г. школу зачынілі нямецкія ўлады, аднак сям’я Карчэўскіх працягвала вучыць дзяцей падпольна. Праца працягвалася і ў першыя паваяенныя гады.

У 1946 г. Вера Карчэўская вымушана была пакінуць Беласточчыну, апасаючыся рэпрэсій з боку польскага патрыятычнага падполля, якое распраўлялася з колішнімі дзеячамі беларускага руху, і пераехала ў Сілезію (Польшча). Вярнулася на Беласточчыну ў 1951 г., працавала ў Супраслі, загадвала гарадской бібліятэкай, брала ўдзел у Лізе жанчын, была раднай у Беластоцкай павятовай радзе.

Удзельнічала таксама ў працы Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы, друкавала вершы ў газеце «Ніва», што выдавалася ў Беластоку.